การศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

A Study on the Management of the Village and Urban Community Fund: A Case Study of Phlai Wat Subdistrict, Kanchanadit District, Surat Thani Province

กฤษมน บัลลพ์วานิช[1]

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริรักษ์ นิทัศน์เอก)[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส (2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุน และ (3) เสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารกองทุน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือสมาชิกกองทุนจำนวน 127 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากสมาชิกทั้งหมด 185 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.956 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการบริหารกองทุนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.87) โดยด้านการจัดองค์กรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.92) และด้านการควบคุมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.81) (2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.51) แต่พบความไม่สมดุล โดยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.78) ขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.18) อยู่ในระดับปานกลาง (3) การบริหารกองทุนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.748, p < 0.01$) และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.578, p < 0.01$) (4) ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้

คำสำคัญ: การบริหาร, การมีส่วนร่วมของประชาชน, กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, ประสิทธิภาพการบริหาร

[1]นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[2]อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ช่วงปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ส่งผลกระทบต่อประชาชนในทุกระดับ โดยเฉพาะประชาชนในชนบทและชุมชนเมืองที่ต้องเผชิญกับปัญหาความยากจน การว่างงาน ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน และไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เหมาะสม ทำให้ต้องพึ่งพาระบบเงินกู้นอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจในระดับฐานรากอ่อนแอลงอย่างมาก (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558)

รัฐบาลจึงได้กำหนดมาตรการความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการลดปัญหาความยากจนของประชาชน การส่งเสริมด้านการสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และลดรายจ่ายให้แก่ประชาชน จากนโยบายดังกล่าว รัฐบาลได้จัดตั้ง "กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง" ขึ้นในปี พ.ศ. 2544 เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำไปต่อยอดหรือสร้างอาชีพใหม่ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และช่วยบรรเทาเหตุฉุกเฉิน (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551)

การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความแตกต่างจากเงินทุนที่รัฐบาลเคยจัดสรรให้สนับสนุนแก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงเน้นให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเอง โดยสามารถนำเงินทุนไปลงทุนหรือขยายกิจการเพิ่มเติมจากเดิม สร้างงานให้เกิดขึ้นภายในท้องถิ่น และประชาชนในชุมชนสามารถบริหารจัดการอุปสรรคและปัญหาที่อาจแตกต่างกันได้โดยให้เป็นไปตามบริบทของหมู่บ้านและชุมชน

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานยังคงพบปัญหาเช่นเดียวกับกองทุนหมู่บ้านทั่วไป เช่น คณะกรรมการบางส่วนอาจขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ที่ตนเองต้องปฏิบัติ ไม่สามารถดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงยังมีข้อจำกัดในความรู้ด้านการจัดการกองทุน นอกจากนี้ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

ตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นตำบลหนึ่งที่มีการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาเป็นระยะเวลานานกว่า 20 ปี ตำบลพลายวาสประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จากการสังเกตเบื้องต้นพบว่า กองทุนหมู่บ้านในแต่ละหมู่บ้านของตำบลพลายวาสมีระดับความสำเร็จและประสิทธิภาพในการบริหารที่แตกต่างกัน

ปัญหาสำคัญที่พบในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส ประการแรก คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกที่ไม่ทั่วถึง โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเพียงการกู้ยืมเงินเท่านั้น ประการที่สอง คือ ปัญหาด้านการบริหาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะทางการเงินโดยตรง โดยเฉพาะปัญหาหนี้เสียสะสมในบางหมู่บ้านที่กระทบต่อสภาพคล่องของเงินทุน ดังหลักฐานเชิงประจักษ์จากงบดุลของกองทุนหมู่บ้านตำบลพลายวาส ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2567 ที่มีการระบุรายการ "เงินขาดบัญชี" เป็นจำนวนสูงถึง 283,799 บาท

การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีปรัชญาหลักคือ "ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน" หากขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ย่อมกระทบต่อความยั่งยืนของกองทุน ดังนั้น การศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาสจึงมีความสำคัญและจำเป็น เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพและระดับไปสู่การเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารกองทุนให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่ตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากรที่ศึกษาคือสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาสที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป และมีสถานะเป็นสมาชิกกองทุนอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 185 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 127 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1: การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงาน และการควบคุมประเมินผล มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส

สมมติฐานที่ 2: การมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูล การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการรับผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส

สมมติฐานที่ 3: ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส

ประโยชน์ที่คาดว่าน่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบสภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาสตามหลักการ (การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงาน และการควบคุม) ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการประเมินประสิทธิภาพการบริหาร และแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนในพื้นที่

2. ทำให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งช่วยสะท้อนถึงความตระหนัก ความร่วมมือ และบทบาทของสมาชิกในการพัฒนากองทุนอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและความยั่งยืนของกองทุนในระยะยาว

3. ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลพลายวาส เพื่อใช้เป็นกรอบในการปรับปรุงการดำเนินงานของคณะกรรมการให้เกิดประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชนได้อย่างแท้จริง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหาร (Management) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินงานขององค์กรทุกประเภท Fayol (1916) ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการบริหารสมัยใหม่ ให้ความหมายของการบริหารว่า เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

Koontz และ O'Donnell (1976) กล่าวว่า การบริหารคือ กระบวนการในการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่ผู้คนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการบริหาร หรือที่เรียกว่า Management Process เป็นกระบวนการพื้นฐานที่ผู้บริหารทุกระดับต้องใช้ในการดำเนินงานขององค์กร ประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นหน้าที่แรกและเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการบริหาร Koontz และ Weihrich (2006) ให้ความหมายของการวางแผนว่า เป็นกระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์และเลือกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้น

2. การจัดองค์กร (Organizing) Robbins และ Judge (2013) อธิบายว่า การจัดองค์กรคือกระบวนการกำหนดและจัดสรรงานที่ต้องทำ การแบ่งงาน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ และการจัดวางโครงสร้างองค์กรเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การบริหารงาน/การนำ (Leading/Directing) Northouse (2015) กล่าวว่า การบริหารงานหรือการนำเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้อิทธิพล จูงใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในองค์กร เพื่อให้ทุกคนร่วมมือกันทำงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

4. การควบคุม (Controlling) Bateman และ Snell (2015) ให้ความหมายของการควบคุมว่า เป็นกระบวนการในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้มั่นใจว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืน Cohen และ Uphoff (1977) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นความเกี่ยวข้องของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินงานตามโครงการ การได้รับผลประโยชน์จากโครงการ และการประเมินผลโครงการ โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการกำหนดเป้าหมาย การวางแผน และการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ การมีส่วนร่วมในระยะนี้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะจะกำหนดทิศทางและแนวทางของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) เป็นการมีส่วนร่วมในการนำแผนหรือโครงการไปปฏิบัติ โดยอาจเป็นการสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น แรงงาน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ หรือความรู้ความสามารถ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์หรือผลตอบแทนจากโครงการ ทั้งที่เป็นวัตถุและนามธรรม การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของโครงการ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้ดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2544 ภายใต้บริบทของวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 โดยรัฐบาลได้จัดสรรเงินทุนเริ่มต้นหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ตามระเบียบสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2551) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุน ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำและกระบวนการที่ไม่ซับซ้อน

2. เพื่อลดปัญหาหนี้สินนอกระบบ

3. เพื่อส่งเสริมการออม

4. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

5. เพื่อสร้างสวัสดิการและประโยชน์ส่วนรวม

6. เพื่อพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีโครงสร้างการบริหารที่ประกอบด้วย 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีวาระดำรงตำแหน่ง 2 ปี และสามารถได้รับเลือกใหม่ได้ตามระเบียบของกองทุน

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีจำนวน 185 คน (ตามข้อมูล ณ วันที่ 22 พฤษภาคม 2568)

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ 0.05) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 127 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอ้างอิงจากกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์การวิจัย และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิก (จำนวน 6 ข้อ) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพหลัก รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่เป็นสมาชิกกองทุน

ส่วนที่ 2 สภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้าน (จำนวน 16 ข้อ) แบ่งตามหลักการบริหารออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการบริหารงาน และด้านการควบคุม

ส่วนที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (จำนวน 12 ข้อ) แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ส่วนที่ 4 การประเมินประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของกองทุน (จำนวน 9 ข้อ) แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ความโปร่งใสในการบริหาร สภาพคล่องทางการเงิน ความพึงพอใจของสมาชิก และความยั่งยืนและการขยายกิจกรรม

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) จำนวน 3 ข้อ

สำหรับส่วนที่ 2-4 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ของลิเคิร์ท (Five-Point Likert Scale) โดย 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความชัดเจนของภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหา

การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Pilot Test) กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.956 อยู่ในระดับดีมาก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel โดยใช้สถิติดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ประกอบด้วย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) การทดสอบค่าที (Independent Samples t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัย

สภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สภาพการบริหารกองทุนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.87, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดองค์กรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.92) รองลงมาคือด้านการวางแผน ($\overline{X}$ = 3.89) ด้านการบริหารงาน ($\overline{X}$ = 3.85) และด้านการควบคุมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.81)

เมื่อพิจารณารายข้อในด้านการควบคุม พบว่าการรายงานผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบอย่างสม่ำเสมอมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ = 3.72, S.D. = 0.79) แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารและการรายงานผลยังมีความถี่ไม่เพียงพอ ซึ่งส่งผลต่อความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.51, S.D. = 0.74) แต่พบความไม่สมดุล โดยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.78) รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\overline{X}$ = 3.65) การประเมินผล ($\overline{X}$ = 3.42) และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.18) อยู่ในระดับปานกลาง

โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข้อตกลงในการประชุมของกองทุนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดของทั้งหมด ($\overline{X}$ = 2.95, S.D. = 0.86) แสดงให้เห็นว่าแม้สมาชิกจะเข้าร่วมประชุม แต่การแสดงความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมในการอภิปรายยังมีน้อย

ประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของกองทุน

ประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของกองทุนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.74, S.D. = 0.70) โดยความพึงพอใจของสมาชิกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.82) รองลงมาคือความโปร่งใสในการบริหาร ($\overline{X}$ = 3.76) ความยั่งยืนและการขยายกิจกรรม ($\overline{X}$ = 3.71) และสภาพคล่องทางการเงินมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.68)

การทดสอบสมมติฐาน

1. การบริหารกองทุนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.748, p < 0.01$) โดยด้านการจัดองค์กรมีความสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.756$)

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.578, p < 0.01$) โดยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีความสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.643$)

3. ปัจจัยส่วนบุคคลบางปัจจัยมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ ($p < 0.05$) ระดับการศึกษา ($p < 0.05$) และรายได้ ($p < 0.05$) ส่วนเพศและอาชีพไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารของ Fayol (1916) ที่เน้นว่าการบริหารที่ดีประกอบด้วยหน้าที่พื้นฐาน 4 ด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย ภูริปัญญาสกุล (2553) ที่พบว่า ภาวะผู้นำและความโปร่งใสเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ

การมีส่วนร่วมที่ไม่สมดุลสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรชัย เอื้ออนันตกูล (2554) ซึ่งพบว่า สมาชิกมีบทบาทเป็นผู้รับบริการมากกว่าผู้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตามแนวคิดของ Arnstein (1969) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ยังอยู่ในระดับ “Tokenism” ยังไม่ถึงระดับ “Citizen Power”

ปัญหาเงินขาดบัญชี 283,799 บาท สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสมาชิก ที่เน้นการพัฒนาระบบบัญชี การเพิ่มความโปร่งใส และการเข้มงวดในการติดตามหนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตำบลพลายวาส จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกกองทุนจำนวน 127 คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารกองทุนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดองค์กรมีความเข้มแข็งที่สุด แต่ด้านการควบคุม โดยเฉพาะการรายงานผลให้สมาชิกทราบ ยังต้องพัฒนาเพิ่มเติม

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่พบความไม่สมดุล โดยสมาชิกมีส่วนร่วมสูงในการรับผลประโยชน์และการดำเนินงาน แต่มีส่วนร่วมน้อยในการตัดสินใจและการประเมินผล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนา ประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของกองทุนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความพึงพอใจของสมาชิก แต่สภาพคล่องทางการเงินยังเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสนใจ โดยเฉพาะปัญหาเงินขาดบัญชี 283,799 บาท

การทดสอบสมมติฐานพบว่า การบริหารกองทุนและการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการบริหารมีความสัมพันธ์สูงกว่าการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลบางปัจจัย ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับคณะกรรมการกองทุน

1. แก้ไขปัญหาเงินขาดบัญชีอย่างเร่งด่วน โดยจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงทางการเงิน เข้มงวดในการติดตามทวงหนี้ และจัดตั้งกองทุนสำรองเพื่อรองรับปัญหาในอนาคต

2. เพิ่มความถี่ในการรายงานผล จากทุก 6 เดือนเป็นทุก 3 เดือน และใช้ช่องทางที่หลากหลาย เช่น บอร์ดประชาสัมพันธ์ กลุ่ม Line กลุ่ม Facebook

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการประเมินผล โดยจัดประชุมสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น และจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบจากสมาชิก

4. พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการบัญชีและการเงิน การบริหารความเสี่ยง และเทคโนโลยีสารสนเทศ

5. นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ โดยจัดหาคอมพิวเตอร์และโปรแกรมบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาฐานข้อมูลสมาชิก และใช้สื่อสังคมออนไลน์

6. ขยายบริการและกิจกรรมของกองทุน โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์การเงินที่หลากหลาย ส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก

7. เตรียมสมาชิกรุ่นใหม่ โดยจัดกิจกรรมเยาวชน ให้ทุนการศึกษา และสร้างโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะสำหรับสมาชิกกองทุน

1. เพิ่มการเข้าร่วมประชุมและกิจกรรม เพื่อรับทราบข้อมูลข่าวสาร แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. กล้าแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพราะความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากองทุน

3. ตรวจสอบข้อมูลการเงินและผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยสร้างความโปร่งใสและป้องกันปัญหา

4. ชำระหนี้ตรงตามกำหนด การชำระหนี้ตรงเวลาจะช่วยให้กองทุนมีสภาพคล่องและสามารถให้บริการสมาชิกคนอื่นได้

5. มีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของร่วมกัน การดูแลรักษาและพัฒนากองทุนเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกทุกคน

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. สำหรับสำนักงานพัฒนาชุมชน ควรให้การนิเทศและติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ จัดการฝึกอบรมคณะกรรมการ และพัฒนาคู่มือและเครื่องมือที่เข้าใจง่าย

2. สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล ควรสนับสนุนงบประมาณ สถานที่ บูรณาการการทำงาน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

3. สำหรับสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ควรทบทวนและปรับปรุงระเบียบ พัฒนาระบบสารสนเทศกลาง จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม และส่งเสริมการพัฒนาสู่สถาบันการเงินชุมชน

บรรณานุกรม

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). *ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

จันทร์เพ็ญ, นฤมล. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ภูริปัญญาสกุล, สมชาย. (2553). การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2545). *คู่มือการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

เอื้ออนันตกูล, สุรชัย. (2554). การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1977). *Rural development participation: Concepts and measures for project design, implementation and evaluation*. Rural Development Committee, Center for International Studies, Cornell University, Ithaca, New York.

Fayol, H. (1916). *General and industrial management*. London: Pitman Publishing.